

Çocuğa Uygulanan Şiddet: Türkiye Özelinde Sosyolojik Bir Yaklaşım

Dolunay Şenol **İbrahim Mazman**
Kırkkale Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü

Özet

Bu makale Türkiye’de aile içerisindeki çocuk üzerine uygulanan şiddet ve şiddet çeşitlerini sosyolojik bir yaklaşımla tartışmaktadır. Yöntemsel olarak makale çocuk kavramını tanımlamakta ve çocuğa uygulanan şiddet olgusunun sebep ve sonuçlarını, çocuğun aile içindeki konumu –özellikle anne ve baba ile ilişkileri- açısından analiz etmektedir. Aile içerisinde çocuğa yönelik şiddet hem ülke genelinde hem de aile ve çocuk özelinde birçok sorunu da beraberinde getirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Aile, Çocuk, Şiddet, Şiddet Türleri, Çocuğa Uygulanan Şiddet

Violence Against Child: A Sociological Approach in the Case of Turkey

Abstract

This article discusses the problem of violence against children within family and types of violence in Turkey through a sociological approach. In terms of its method, the article defines the concept of child and analyses the causes and effects of violence against children with respect to the position of a child – specifically in terms of mother and father relations. The violence against child within family brings together many problems either in the country in general or in family and child in particular.

Key Words: Family, Child, Violence, Kinds of Violence, Violence Against Child

1. Giriş

Şiddet, insan hayatının herhangi bir döneminde farklı şekillerde ortaya çıkabilmektedir. Toplumun temelini oluşturan aile içinde sıkça yaşanan şiddet özellikle de kadın ve çocuğa daha fazla uygulanmaktadır. Çünkü kadın ve çocuk, diğer aile fertlerine oranla kendisini savunma noktasında daha acizdir.

Şiddet, ilkel ve insanlık dışı bir uygulamadır. Şiddetin doğal karşılandığı toplumlar, henüz insanlaşma ya da uygarlaşma evrelerini tamamlamamış yani uygar olamayan toplumlar olarak kabul edilmektedir. Hiçbir gerekçe ya da dayanağın şiddeti haklı ve meşru kılması mümkün değildir. İstatistiklere bakıldığında sadece az gelişmiş ülkelerde ve gelişmekte olan ülkelerde değil, gelişmiş ülkelerde de şiddetin özellikle de kadına ve çocuğa yönelik şiddetin yaygın olduğu görülmektedir. Türkiye’nin birçok kesiminde doğal bir olgu olarak karşılanan şiddetin okulda, sokakta ve özellikle de ailede, kısacası günlük yaşamın her alanında yaygın olarak görülmesi, problemin bireysel değil, toplumsal bir olgu olarak görülmesi gerektiğine işaret etmektedir.

İnsan hakları ihlallerinin her geçen gün arttığı, buna karşın hoşgörü ve barış söylemlerinin

yoğunlaştığı bir dünyada yaşıyoruz. Öte yandan silahlanmaya ve savaşa ayrılan kaynaklar da sürekli artmaktadır. Pek çok ülkede, özellikle yoksul ülkelerde yaşanan olumsuzluklara her geçen gün yenileri eklenmektedir. Dünyanın çeşitli ülkelerinde yaşanan bu olumsuzluklar görülmek istenmese de bizim ülkemizde de paralel şekilde yaşanmaktadır. Yaşanan olumsuzlukların en etkili olduğu yer hiç şüphesiz aile ortamıdır. Çünkü aile insanın içine doğup büyüdüğü, eğitimini aldığı, sosyalleştiği ve kendisine olan güvenini kazandığı en temel kurumdur.

Teknolojinin gelişimine bağlı olarak ortaya çıkan yeni iletişim araçları ve bu araçlarla sık sık teşhir edilen şiddet öğeleri, aile fertlerinin hep bir arada oldukları saatlerde birlikte öğrendikleri istenmeyen davranışlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Aile içinde kadına ve çocuğa yönelik şiddet olaylarının ülkemizde de sık yaşanması ve bunun terbiye amaçlı yapılıyor olduğuna hem aile içinde hem de kamuda meşruyetine inanılması ve inanılmasının istenmesi, şiddetin körüklenmesi ve gizlenmesine sebebiyet vermektedir (Kocacık, 2004: 46). Bu durum uzun yıllar şiddetin saklanması ve böylece de devam etmesinde son derece etkili olmuştur.

Bugün kitle iletişim araçlarının yapmış olduğu şiddetin ve çeşitlerinin öğrenilmesine imkân sağlayan bu tür yayınların sayısının artmış olmasıyla şiddet sıradan öğrenilmiş bir davranış olarak algılanmaya başlandı. Bundan dolayı günümüz dünyasında, şiddet sadece fiziki bir olay değil, toplumsal bir olgu olarak kendisini açığa vurmaktadır.

2. Çocuk Kimdir?

Çocukluk oldukça muğlak bir terim olup bu durum onun sembolik işlevini artırmaktadır. Bir yandan, çocuklar anne-babalarının üzerlerine titredikleri değerli varlıklar olarak görülürken, bir yandan da toplum için bir maliyet ve yük konumundadırlar (Marshall, 1999: 121). Bu durum aslında çelişki gibi görünse de, aslında değer verilen varlıkların için belirli yükler ve sorumluluklar üstlenildiğinin güzel bir göstergesidir.

Aksine çocuklar yaşları itibarıyla aile içerisinde söz sahibi olmamakla beraber zaman zaman da yok sayılabilmektedirler. Geçmişte olduğu gibi günümüzde de çocuğun bir birey olduğu bilincinden yoksun birçok yetişkin maalesef bulunmaktadır. Bunun yanı sıra yaşının ve bedeninin küçük olmasına aldırış edilmeden bir aile sorumluluğu verilen çocuklar da vardır. Özellikle erkek çocukları okul çağında ayakkabı boyacılığı, simit satıcılığı daha da kötüsü dilencilik yapmaya mecbur bırakılabilmektedir. Ailenin geçimini sağlamakla yükümlü olan baba, bu görevini zaman zaman küçücük bedene sahip olan çocuğuna devredebilmektedir. Bu durumda çocuk kendisini para kazanıp ailesine bakmak zorunda hissetmekte ve zaman içinde de ailesinin geçimini tamamen üstlenebilmektedir.

Çocukların toplumdaki ve kuramsal yaklaşımlardaki ikincil ya da aşağı konumları onların sosyolojide de uzun süre ihmal edilmesine neden olmuştur. Toplum çocuklara bugünkü yaşamlarının nasıl olduğu, şimdiki ihtiyaç ve isteklerinin neler olduğu açısından değil, yarın nasıl bir yetişkin olacakları açısından bakmaktaydı. Ancak bugünkü çalışmalar, çocukluk yaşında taşıyabileceğinin çok üzerinde yükü taşımaya mahkûm edilen çocuk sayısının sanılandan çok daha fazla olduğunu ortaya koymaktadır.

3. Aile ve Çocuk

Aile, çocuğun gerek kişiliğinin gelişimi, gerekse ruh ve beden sağlığı açısından büyük bir önem taşımaktadır. Aile, çocuğun toplumsallaşmasında en önemli ve en etkili görevi üstlenmiş olan bir toplumsal gruptur. Ailede gerçekleşen toplumsallaşma temel olup, bireyin daha sonra diğer gruplar içinde öğrendikleri, bu temele göre biçimlenmektedir.

Ailenin, dolayısıyla ana babanın toplumsallaşma açısından önemi sadece bebeklik ve çocuklukta

değil, ergenlik çağında da devam eder. Ailenin herhangi bir nedenle bütünlüğünün bozulması ya da aile içi etkileşimin yeterli olmaması, toplumsallaşma sürecini önemli ölçüde engelleyerek, çocuğun hatalı ya da yetersiz toplumsallaşmasına yol açmaktadır (Uluğtekin, 2004: 35). Toplumsallaşma sürecinin olumsuz bir biçimde etkilenmesine yol açan aile yapısının incelenmesi gerekmektedir. Çünkü toplumsallaşma başarısı toplumun en temel taşı olan ailenin üyelerinin model alma ve pekiştirme gibi toplumsallaşma tekniklerine bağlıdır.

Çocuğun kimliğinin oluşmasında ailenin özellikle annenin önemi oldukça fazla olarak kabul edilmektedir. Çocuk, ilk önce annesini model almaya başlamakta, bu süreç içerisinde çocuğun sorumluluğu öğrenmesi ve iç denetim mekanizması gelişmektedir.

Ailede çocuğun eğitiminde annenin rolü oldukça fazladır. Çocuğun kimliğini annenin davranışı belirlemektedir. Çocuklar önce annelerini sonra da babalarını model alırlar. Daha da açık bir şekilde ifade edilmesi gerekirse genellikle kız çocuğunun anneyi, erkek çocuğunun da babayı model aldığı bilinmektedir.

Modelin çocuk tarafından taklit edilmesinde gerekli olan en önemli koşul; gözlemdir. Ancak bu yeterli bir koşul olmayabilir. Çünkü kişilerin birçok davranışı çocuk tarafından gözlenir; fakat taklit edilmeyebilir. Çocuk kendisine model alması gerektiğini düşündüğü davranışları tercih ederken kendisine göre tercihlerde bulunabilir.

Model alınan ebeveynin davranışlarının olumsuz olması çocukta büyük sıkıntılar meydana getirmektedir. Mesela annesinin, düşüncesiz tavırlarla sürekli olarak olumsuz mesajlar verdiği, terslediği çocuk, karşısına çıkan ilk kişiye veya eline düşen ilk nesneye, kendisine uygulananın aynısını yöneltme ihtiyacını duyacak ve kendisine uygulanan travmayı bu şekilde gidermeye çalışacaktır.

Çocuk bu süreçte annesinden ve babasından cinsel rollerini öğreneceği için cinsel rollerine uygun olarak toplumun uygulanan şiddete uygun bulduğu tepkileri de öğrenecek ve kendisine uygun olanı öğrenerek kendi hayatına uygulayacaktır. Çocuğun şiddete tepkisi, çocukluk çağında anne babasının şiddete göstermiş olduğu tepkinin ve kabullenmenin benzeri olacaktır.

Ev içinde engelleyici ve cezalandırıcı nitelikte olan kararların uygulanması babaya bırakılmıştır. Baba; ailede adeta korku ve saygı simgesi olarak düşünülmektedir, bunda da patriyarkal aile yapısının izlerinin günümüzde de sürüyor olmasının etkisi büyüktür. Durum böyle olunca, baba eve geldiğinde çocuğun gün boyu yaptığı yaramazlıklar anne tarafından kendisine sıralanmakla kalmaz, babanın çocuğu cezalandırması da beklenir. Otoriteyi temsil eden baba, geleneksel aile yapısı içinde böylelikle polis görevi yüklenen kişi

olmuştur ve bu yaklaşım da, babanın çocuğa ayırdığı kısacık süreyi sevgisiz hale getirebilmektedir.

Öte yandan ailelerdeki bu eğilim, babanın bir süre sonra evin hâkimi ve ceza sistemini işleten bireyi konumuna gelmesine izin verebilmektedir. Bu da aile içi ilişkilerin sağlığını babanın eğitimine ve ruh dünyasına teslim etmeye kadar gidebilmektedir.

Ayrıca kendisine böyle bir görev verilen baba hem çocukları ile olması gereken şekilde iletişim kuramamakta hem de bu sağlıklı iletişimin olumsuz sonuçları baba-çocuk ve baba-diğer aile fertleri iletişimine olumsuz yönde yansımaktadır. Diğer taraftan cinsel kimliğini öğrenirken özellikle babasından cinsel rollerini öğrenen erkek çocuk sağlıklı iletişimi öğrenerek sağlıklı sosyalleşecek, öte yandan babası ile sağlıklı iletişimi normal gibi algılayarak öğrenen kız çocuk, ilerideki hayatlarında son derece sağlıklı olan bu iletişim şeklini benimseyerek kendilerinden sonraki kuşakların da bu istenmeyen davranış şekillerini sürdürmelerine zemin harcaacaktır. Bu noktada annenin durumu değiştirmek yerine, kabullenen kişi olmayı çocuğun öğrenmesinde son derece etkili birey olduğunu da hatırlatmakta fayda var.

Ülkemizde baba, çocukları büyütme ve eğitme görevi ve sorumluluğunu anneye bırakarak, ailenin maddi ihtiyaçlarını karşılayan kişi konumuna gelme eğilimindedir (Yavuzer, 2002: 46). Evin yiyecek ve giyim gibi maddi ihtiyaçlarını karşılamakla görevini bitirdiğini düşünmekte, bu sebeple de eve geldiğinde çocukların gürültüsünden uzak kalmak istediğini, hatta çocukların sesini duymaya tahammül edemediğini, ayrı bir odada yalnız kalmayı istediğini dahi dile getirebilmektedir. Bu da aile içi ilişkilerin zayıflamasına, aile içi cinsel rol ve sorumlulukların olması gerektiği şekilde yerine getirilememesine, yanlış sosyalleşmeye ve dolayısıyla ailenin gerçek görevini sağlıklı olarak ortaya koyamamasına sebebiyet verebilmektedir. Günümüz ailelerinde ebeveynler, özellikle babalar, kendilerini çocuklarının büyük ölçüde maddi ihtiyaçlarından sorumlu gördükleri için, zamanlarının büyük kısmını çocuklarının maddi ihtiyaçlarını karşılamaya ayırmakta ve bunun sonucunda çocuklarına ayırabilecekleri çok sınırlı zamanları kalmaktadır. Bu da çocuğun modelden yoksun olarak yetişmesine sebep olmakta, dolayısıyla sorumluluğu öğrenme ve iç denetim mekanizmasının gelişimini engellemektedir. Ancak çocuğa ayrılan zamanın fazla olmasından çok, çocuğa ayrılan süreçte nitelikli zaman geçirmenin önemi ve bu süreçte sağlıklı bir ilişki ağı kurarak çocuğa sağlıklı bir rol model olmanın önemini de burada belirtmekte fayda var.

Yine sosyalizasyon sürecinde parçalanmış aileler de çocukların gelişim dönemlerine olumsuz etki meydana getirebilmektedir. Boşanma ya da ebeveynlerden birinin ölümü sonucu anne ya da

babanın yeniden evlenmesi, çocuklar üzerinde olumsuz etkilere yol açabilen önemli etkenlerdendir.

Boşanma sonucu dağılmış aileleri göz önüne aldığımız zaman çocukların anne babanın ilişkilerinde bir araç olarak kullanıldığı, her türlü istenmeyen şiddete tanıklık etmek zorunda kalabildiği görülmektedir. Boşanma durumunda anne ve baba, çocuğu bilerek ya da bilmeyerek kendi çekişmelerinin ortasına atabilmektedir. Aileler çoğu kez çocuğu taraf tutmaya, kimi zamanda ara buluculuk yapmaya zorlayabiliyorlar. Çocuklar ise bu kargaşanın ortasında birtakım ruhsal bozukluklar yaşarken aileleri tarafından incitmeye devam edildikleri gibi, tasvip edilemeyecek davranış şekillerine şahitlik de edebiliyorlar. Çocuğun bu ayrılık sürecinde her türlü şiddete ve olumsuzluğa şahit olması, aynı zamanda şiddeti kabullenmesi ve şiddeti uygulama ve şiddetin uygulanmasını normalleştirmesine de sebebiyet vermektedir.

Parçalanmış ailelerde yetişen çocuklara baktığımızda pek çok sorunla karşılaştığı gözlenmektedir. Anne ya da babadan birinin kaybı veya ayrılıkları demek olan dağılmış aile ortamı, bebeklik döneminde gerçekleştiğinde, anne-çocuk arasındaki duygusal ilişkileri azalttığından, bebeğin duygusal yönden tatminini yeterli seviyeye ulaştırmasını engelleyebildiği gibi, onun büyüme ve gelişimini geciktirip, olumsuz yöne yönlendirebilmektedir (Yavuzer, 2002: 51). Çocuğun etrafındaki diğer insanlarla başarılı ilişkiler kuramaması sonucu, sosyal gelişimde gecikme ve olumsuz davranışlar görülebildiği gibi, şiddet eğilimlerinde artış da görülebiliyor. Bunun sonucu meydana gelen sosyal tepkiler, bireyin kişiliğini olumsuz yönde etkileyerek içe dönük, bencil bir kişilik oluşturmada etkili olabiliyor. Bu istenmeyen yönler de toplumla uzlaşmayı öğrenemeyen ve toplumdaki kopan, toplumdaki koptuğu için de hem kendisi ile hem de toplumla yeterli uzlaşmayı sağlayamayan, şiddet eğilimli bireylerin yetişmesine sebep olabiliyor.

Çocuğun ihtiyaçları karşılanamaz türden olmamasına rağmen bazı aileler için çocuk, eğer somut bir getirisi yoksa problem olarak algılanmakta, hatta yük olarak değerlendirilebilmektedir. Oysa çocuğun geleceğin teminatı olduğu hatırlanacak olursa, geleceğin daha iyi şartlarda olabilmesi için bugün çocuğa yatırım yapılmasının gerekliliği bilinmelidir. Aksi halde bugün yeterli yatırım yapılmadığında gelecekte kendi ihtiyaçlarını dahi karşılayamayan yeni bir neslin kazanç yerine yeni olumsuzluklar ortaya çıkaracağına bilinmesi gerekmektedir.

Bu sebeplerle de öncelikli olarak çocuğa erken yaşlarında ihtiyacı olanları öncelikli olarak vermek gerekir ki gelecekte umutlu olunabilsin. Aslında çocukların ailelerinden beklentileri çok fazla da değil. Bir çocuğun en çok ihtiyacı olan şeylere

bakıldığında, yeterli beslenmek, analı babalı bir evde sevgi ve anlayışla bakılıp büyütülmek, korunup kollanmak, saygı ve huzur ortamı içinde büyütülmek, çağın ihtiyaçlarına uygun bir eğitim almak dışında çok önemli ihtiyaçlarının da olmadığı görülecektir (Yörükoğlu, 1997: 27). İyi bir eğitim imkânı bulduğunda ve rol modelleri, olması gereken modeli ortaya koyabildiğinde çocuğun gelişmesi, kişilik kazanması, bir meslek edinmesi, toplumun yararlı bir üyesi durumuna gelmesi hiç de zor değildir.

Bu yöntemle topluma kazandırılan çocuk sayısının oldukça fazla olduğunu unutmamak gerekir. Bu noktada sağlıklı ailelerde yetişen çocukların daha sağlıklı oldukları, toplumla ve kendileri ile daha sağlıklı iletişim ve etkileşim ortamları ortaya koyduklarının tekrara hatırlatılmasının faydalı olduğunu düşünüyoruz.

Ne yazık ki çocuğun aradığı uygun koşullar her zaman bir araya getirilemeyebiliyor. Çocuklar sevgi buldukları zaman ekmek, eklemek buldukları zaman da sevgi bulamayabiliyor, aşağılanıyor, eziliyor, dayaktan sakat kalabiliyor, ölmelerine göz yumulabiliyor, hatta zaman zaman bu istenmeyen duruma aile fertleri tarafından maruz kalabiliyorlar, aile fertleri tarafından dilencilige, kötü alışkanlıklara alıştıırabiliyorlar (Yörükoğlu, 2000: 17). Kırsal kesimde erken yaşlardan itibaren tarlada, dağda, bayırda aile fertleri ile birlikte ağır işlerde çalıştırılmaya başlanan çocuklar, kent hayatında aile bireylerinin de korumasını kaybederek, şehrin acımasız ve korumasız sokaklarında her türlü tehlikeye karşı korumasız kalabiliyorlar (Çevik, 1994: 19). Aile fertleri tarafından şiddete veya her türlü istismar ve istenmeyen durumlarla muhatap olmanın çocuklar tarafından olumsuz sonuçlarının bertaraf edilmesinin diğer şartlara göre çok daha zor olduğu çalışmalarla ortaya konulmuştur.

4. Şiddet Türleri

Çocuğa yönelik şiddet; çocukların bedensel, zihinsel ya da ruhsal sağlıklarına zarar veren, gelişmelerini engelleyen tutum ve davranışlara maruz bırakılmaları olarak tanımlanabilir. Daha önceleri şiddet dendiği zaman sadece fiziksel şiddet akla gelirken bugün şiddet; fiziksel, duygusal, ekonomik ve cinsel bakımdan ayrı ayrı incelenmekte ve diğer şiddet şekilleri de en az fiziksel şiddet kadar önemsenmektedir.

Fiziksel şiddet; çocuğun kaza dışı nedenlerle yaralanması veya ailesi tarafından yeterince gözetilmemesine bağlı gelişen kazaları ve çocukların kendilerine gösterilmesi gereken özen yerine dayak, darp, çeşitli şiddet araçları ile vücutlarına uygulanan kalıcı veya geçici travmalara sebebiyet veren her türlü yaralanmalar ve ölümler kastedilmektedir. Kaza dışı travmalar genellikle çocuk anne-babası tarafından cezalandırılmak istendiğinde veya anne-babanın

kontrolünü kaybettiğinde ortaya çıkan ve en sık da sık dövme şeklinde görülmektedir. Vücuda çeşitli araç gereçlerle uygulanan, sigara söndürme, ütü ile izler oluşturma, kemer veya ince cisimler ile vb. uygulanan şiddetler de bu gruba dâhil edilebilir.

“Suç olan yerde ceza vardır, ama cezaların arasında dayanın yeri yoktur” (Çakmaklı, 2005: 284). Tarih içinde çeşitli toplumlarda hatta hemen hemen her toplumda fiziksel şiddetin bir eğitim aracı olarak kullanıldığını görüyoruz. Ancak fiziksel şiddet tarihin her döneminde bütün toplumlarda kullanılmış olmasına rağmen bütün toplumlar ve dönemlerde de insan onurunu kırıcı, insanı küçültücü bir davranış olarak değerlendirilmiştir. Günümüzde hayvan terbiyesinde dahi fiziksel şiddet tercih edilmezken, hala insana fiziksel şiddetin uygulanması kabul edilebilir bir durum değildir.

Zor ve şiddet kullanarak davranış yönlendirmeyi amaçlayan anne-baba ve diğer yetişkinler, çocukta zayıf vicdan ve ahlak gelişimine; çocuğun kendilerine karşı öfke, korku ve kızgınlık içinde olmasına; sorunları şiddet yoluyla çözmeyi öğrenmesine neden olacağı hatırdan çıkarılmamalıdır.

Duygusal şiddet; çocuk ve ergenin kendisini (bedenini ve kişiliğini) olumlu biçimde algılamasını, değerlendirmesini ve geliştirmesini engelleyen her türlü olumsuz uyarıcı kullanma ve duygusal bakımdan kötü muamele yapmayı içeren şiddet türüdür. Çocuk konuşurken ebeveynin başka bir yere bakıp çocukla ilgilenmemesi, anne babanın çocuğunu sık sık eleştirmesi, tehdit etmesi, başkalarıyla karşılaştırması, yapabileceğinden fazla bir şey beklediğini ifade etmesi, aşırı baskı kurması, başkalarının yanında aşağılanması ve küçük düşürmesi duygusal şiddet kapsamına girmektedir. Bu davranışlara maruz kalan çocuk; iş yapmaktan keyif almayan, kendini önemsiz hisseden, saldırgan, ürkek, kendine güveni olmayan, sık sık yanlış yaptığını düşünen biri olarak yetişecek ve en önemlisi kendisine öz güveni geliştiremeyecektir.

Cinsel şiddet; çocuğun rızası olsun ya da olmasın ırzına geçilmesi, cinsel organlarının ellenmesi, müstehcen sözlere maruz bırakılması, yetişkinin cinsel organlarını okşamaya yöneltilmesi veya zorlanması, pornografide ya da fuhuşta kullanılması, çocuğa pornografik materyal izletilmesi, teşhircilik gibi davranışları içerir (M.E.B. 2005: 151). Tüm bunlara maruz kalan yetişkinin içine düştüğü durumdan çıkmada karşılaştığı güçlükler bilinirken, çocuğun bu durumdan olumsuz etkilenmemesini beklemek yanlış olacaktır. Hatta böyle bir durumun yetişkinde yaptığı tahribatın boyutları ve süresi çok daha erken yaşlarda başlayacağı için, tahribatı da çok daha etkili ve uzun olacaktır.

Tanımadığı birisinin saldırısına uğrayan çocuklar duygusal bunalım yaşarken, aile fertleri tarafından bu tür şiddete maruz kalan çocukların

ruhsal yapıları diğerlerine göre daha da kötüye gitmektedir. Bu çocukların genellikle hiç kimseye güvenleri kalmadığı gibi, etraflarındaki pek çok şeyi de olumsuz yönde algılamaya başladıkları çalışmalarla ortaya çıkarılmıştır.

Ayrıca küçük yaşta aile üyelerinden birisinin cinsel istismarına maruz kalan çocukların hayat anlayışlarında birtakım değişiklikler ve çarpıklıklar oluşmaktadır. Onlara yapılan bu kötülüğün karşılıksız kalmaması için çeşitli sorunlar çıkarmaktadırlar. Bu sorunları yansıtış biçimleri ise genellikle cinsel içerikli olmaktadır. Kendi yaşadıklarını başka bireylere yansıtma ve yaşadıkları sıkıntılı günlerin intikamını almak için uygun şartları oluşturmaya ya da yakalamaya çalışmaktadırlar.

Özellikle bu tür istenmeyen durumlarla çocukluk yıllarında karşılaşanlar, kendileri büyüdüklerinde, aynı şiddete başkalarının da maruz kalabilmesi için çaba sarf eder hale gelebilmektedirler. Bu da yaşadıkları travmanın ne derece büyük boyutlarda olduğunu ortaya koymaktadır.

Aile fertlerinden herhangi birisinin, beklentisine uygun olarak sevgi ve şefkatle değil de aksine kendisine cinsel olarak yaklaşmaları durumunda çocuk bu ikisi arasındaki farkı çok kısa bir süre içinde fark edecektir ve buna uygun tepkiler geliştirecektir. Çocuğun tepkisi her zaman olması gerektiği şekilde yani güvendiği diğer aile büyüklerine durumu anlatma şeklinde gerçekleşmemekte, çoğunlukla problem çıkararak, evden uzaklaşmaya çalışan kişi olma şeklinde karşımıza çıkabilmektedir.

Cinsel istismara maruz kalmış çocuklarda genellikle utanma, korku, huzursuzluk, öfke, kızgınlık, çaresizlik, suçluluk duygusu, vb. şeklinde derin duygusal travmalar gözlenmektedir. Cinsel tacize maruz kalan çocuklarda cinsel kimlik oluşturma sürecinde bocalamalar, eşcinsel eğilimler görülebilir. Bu tür durumlardaki kız çocuklarında ise karşı cinse ve cinselliğe karşı olumsuz duyguların yerleşmesi ve cinsel soğukluk sıkça görülen sıkıntılardandır.

Ekonomik Şiddet: Çocuğa uygulanan ekonomik şiddet genellikle iki şekilde karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan birisi, çocuğun maddi ihtiyaçlarının ailesi tarafından karşılanmaması durumudur. Özellikle okula giden çocukların ailelerinin onların okul ihtiyaçlarını karşılamaması veya karşılayamaması ve okulda arkadaşları alışveriş yaparken onların bu ihtiyaçlarını karşılayabilecek kadar paraya sahip olamaması durumudur. Her aile çocuğunu en iyi imkânlarda yaşatmak ister; ancak babanın çalışmaması veya ailenin ekonomik sıkıntılarının olması veya ailenin çocuğu ilerideki hayata hazırlamak amacına yönelik, çok para harcama alışkanlığını elde etmesini önlemek için, çocuğa az para vermesi ya da hiç para vermemesi,

ekonomik şiddetin çocuk tarafından yaşanmasına sebep olmaktadır.

İkincisi de gerek aile bütçesine katkıda bulunmak, gerekse de kendi okul masraflarını karşılaması amacıyla çocuğun erken yaşlardan itibaren çalıştırılmaya, dilendirilmeye ve hırsızlık gibi suç teşkil edecek davranışlara yönlendirilmesidir. Çocuğa uygulanan ekonomik şiddetin her türü onun kendisine olan özgüvenini kaybetmesini, toplumla bütünleşemeyen, toplum içinde kendisini ifade edemeyen bir birey olmasını sağlayacaktır. Toplumda bir grup çocuğun her tür ihtiyacı fazlası ile karşılanırken, bir grubun tamamen mağdur olması onların toplumdaki dışlanmasına sebebiyet verecektir. Toplumdan dışlanan bir insanın toplumla bütünleşebilmesi söz konusu olamayacağı gibi, toplumla bütünleşemeyen bir bireyin suçlu olmasının önüne geçilebilmesi de son derece güçtür.

5. Çocuk ve Şiddet

Şiddet çocukların yaşamlarını hem doğrudan hem de dolaylı olarak etkilemektedir. Bulunulan çevre içinde çocuğun, penceresinin dışındaki dünyada, okuduğu okulun içinde veya çevresinde, ya da evde şiddet ve kavga gibi saldırganlık ve şiddet örnekleri ile doğrudan yüz yüze gelmesine neden olur. Ayrıca, çocuk dolaylı olarak filmler ve televizyon kanalları; dergiler, gazeteler, mizah kitapları; video oyunları; internet vb. aracılığıyla şiddete maruz kalabilir.

TV, sinema ya da bilgisayar oyunlarında şiddet izleme çocuklarda saldırgan davranışlara yol açmakta, şiddet içerikli filmler gerçek yaşamdaki şiddete karşı çocukların duyarsızlaşmasına sebep olmaktadır. Çocuk kendi çıkarını ötekini önüne geçiren bir zihinsel şartlanmayla büyüyor ve bir süre sonra benmerkezci ve narsistik eğilimlerle ortaya çıkabiliyor. Bu tür yayınları izleyen çocuklar yeterli zihin ve ruhsal gelişimi tamamlamadan ergenliği erken bitirebiliyorlar fakat yeterince olgunlaşamayabiliyorlar. Bir özdeşim modeli olarak izlediği bu yayınlarla dünyada özellikle 90 sonrasında birçok çocuk, para, cinsellik ve uyuşturucu ile çok erken yaşlarda tanışabiliyor. Çocuğun şiddeti bu kadar erken yaşlarda öğreniyor olması onun ilerideki hayatında sağlıklı olmasını, sağlıklı ilişkiler kurmasını, topluma güvenen, yarımına güvenle bakabilen bir birey olmasını engelleyecektir. Burada bilinen bir gerçeği vurgulamakta yarar olduğunu düşünüyoruz. Bu gerçek de toplumda ne kadar sağlıklı insan varsa o toplumun o oranda sağlıklı olacağıdır. O halde toplumun sağlıklı olabilmesi için her yetişen bireyi aynı oranda önemsemek ve topluma sağlıklı bir şekilde kazandırmaya çalışmak son derece önem arz etmektedir.

6. Aile ve Şiddet

Ailede şiddet; en çok kadınlara ve çocuklara karşı kullanılmaktadır. Çocukları aşırı derecede döven, işkence yapan, bazen ölümlere sebebiyet veren anne ve babalar kendi çocukluklarında oldukça büyük şiddetlere maruz kalmış insanlardır. Bunun yanında, çeşitli gerilimlerden, ekonomik sıkıntılardan kaynaklanan ego zayıflaması ve dolayısıyla azalan tahammül sınırları da sebeplerden birkaçıdır. Çeşitli ruhsal rahatsızlıklar, bireysel gerilimlerdeki takılma ve duraksamalar, aşırı saldırganlık eğilimleri ve dürtüsellik de diğer etkenlerdendir.

Çocukları dövmek, sigara ile yakmak, korku içinde yaşatıp, aşağılayıcı birtakım cezalar vermek ya da günlerce kilit altında tutmak, yedirmeden, içirmeden soğukta bırakmak eziyetin bazı örnekleridir. Çocuklara eziyetin çeşitlilik göstermesi olayın yaygınlık boyutunun algılanmasını zorlaştırır. Üstelik neyin eziyet olup, neyin olmadığı konusunda insanlar farklı anlayışlara sahiptirler. Bazılarının eziyet saydığını başkaları yalnızca ağır bir ceza olarak değerlendirebilir. Özellikle Türk toplumunda “terbiye amaçlı dayak” yaygın olarak görülmektedir. Ancak bazen bir tokat, bazen da kemer ile döverek hastanelik hale getirme de bu kapsama alınmaktadır.

Çocuklarına şiddet uygulayan yetişkinlerle görüşüldüğünde, çoğunlukla kendi ana babaları tarafından aynı muameleye maruz kaldıkları dikkati çekmektedir. Alkol ya da uyuşturucu bağımlılığı, geçimsizlik, hastalık, yoksulluk, işsizlik gibi çeşitli sorunlar yüzünden gerilim içinde yaşayan bazı ana babalar, bu istenmeyen durumların acısını çocuklarından çıkarabilmektedirler. Çok daha acısı bu hakkı kendilerinde görebilmektedirler, hatta toplum da özellikle ana ve babalarda böyle bir hakkın olduğu şeklinde bir yanlış inancı onaylayabilmektedir. Aile içi şiddetin sıkça yaşandığı ailelerde yetişen çocuklar güçlü olanın güçsüze şiddet uygulama hakkının olduğu ve şiddet yolu ile istediklerine ulaşmanın meşru olduğuna inanma şeklinde bir öğrenme süreçlerinin olduğu görülmektedir.

Şiddete doğrudan maruz kalan ya da annesinin, babasının veya kardeşlerinin sık sık küçük düşürüldüğüne, tehdit edildiğine ya da dayaha maruz kaldığına şahit olan çocuklar şiddetten olumsuz etkilenmektedirler. Ailelerinde şiddeti gören çocukların ailelerinin tutumları; çocukların anne baba arasındaki gerginliğe yol açmakla suçlanması, çocuğun kavgalar sırasında taraf tutmasının istenmesi, çocuğun şiddet gören kişiyi koruması, rahatlaması veya sakinleştirilmesi beklenebilir.

Bunun yanı sıra çocuğun duygusal ihtiyaçları karşılanamaz; üzüntüsü, sevinci, korkusu, endişesi yetişkinler tarafından fark edilmez, evdeki mutsuzluk nedeni ile çocuğun yeme, içme, bakım ve temizlik ihtiyaçları ihmal edilebilir, okul durumu

takip edilmez hale gelebilir. Bu durumun olumsuz sonuçlarının kısa süre sonra çocuğun hayatına yansıtacağını söylemek için olağan üstü bilgilerle donanmış olmaya gerek bulunmamaktadır.

Şiddet küçük yaşta aile içinde öğrenilmekte; şiddet şiddeti doğurmaktadır. Kocasından dayak yiyen kadınlar çocuklarını (özellikle erkek çocuklarını) daha fazla dövmektedirler. Çocukluğunda şiddetle karşılaşanların, büyüdüklerinde şiddet uygulamakta oldukları bilinen bir gerçektir. Cana karşı suç işleyenlerin büyük çoğunluğunun çocuk yaşlarda aile içi şiddete maruz kaldıkları bilinmektedir. Bu nedenle şiddet yalnız bireysel değil, aynı zamanda toplumsal bir sorun olarak kabul edilmektedir.

Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı'nın yaptığı bir çalışmaya göre (1995) ülkemizde ailelerin üçte birinde aile içinde fiziksel şiddet vardır. Şiddet uygulanan hanelerin dörtte üçünde çocukların şiddete tanıklık ettikleri tespit edilmiştir. Bu çocukların şiddet sonrası korku, anne-babayı sevmeme, içine kapanma, saldırganlık şeklinde tepki verdikleri gözlenmiştir. Aile içi şiddetin sosyo-ekonomik düzeyin düşüklüğü, kadının işinin olmaması, alkol bağımlılığı, hanedeki birey sayısının fazla olması ve eşlerin toplam eğitim düzeyinin düşüklüğü ile arttığı yine tespit edilen gerçekler arasındadır.

Buna göre aileler, çocuklarının her şeyin farkında olduğunu bilmeli, çocukla şiddet hakkında konuşmalı, ebeveynlerin çocuğu dinlemesi ve duygularını kabul etmesi, çocuğunu şiddet kullanmamayı öğretmesi, çocuğu kendi çıkarlarına aracı olarak kullanmaması, çocuğuna güven vermesi, çocuklara korunmayı öğretmesi gerekir. Çocuğun ilk bilgilerini aldığı yerin aile ortamı olduğunu unutulmamalıdır. Bu sebeple de aile içi ilişkilerde çocukların gelişimini olumsuz yönde etkileyecek tutumlardan kaçınılmalıdır.

7. “Aile İçi” Şiddet

Kadına ve bu konu bağlamında çocuğa uygulanan şiddetin bir diğer boyutu da bu tür şiddetin “özel hayat” kapsamında görülüp, bir tür aile meselesi olarak değerlendirilmesidir. Bu yüzden bu tür şiddete maruz kalan mağdurlar bu tür olayları “normal” olarak kabul etmekte ve yetkililere rapor etmemektedirler. Oysaki “Çocuk Hakları Antlaşması'nın (The Convention on the Rights of the Child) 19. maddesi devletleri çocukları şiddete karşı korumayı ve şiddete maruz kalan çocuklara destek olmayı zorunlu kılmaktadır (UNICEF, 2006; 11).

8. Neler Yapılabilir: Öneriler

Aile ve kan bağlarının güçlü olduğu kırsal kesimdeki geleneksel toplumların aksine kentlerde bu tür koruyucu sosyal ilişkiler bulunmamaktadır. Şiddete maruz kalan veya kalabilecek durumda bulunan kadının ve çocuğun şiddete karşı

korunması özel alan ayrımı gözetmeksizin anayasal vatandaşlık kapsamında şiddete karşı korunma hakkı çerçevesinde devletin müdahalesi ile mümkün görülmektedir. Bu anlamda Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'na sunulan rapor hükümetleri yasama, idari, yargısal, karar verici, hizmet dağıtan ve kurumsal işlevlerini kapsayıcı bir şekilde bu tür şiddeti engellemek üzere tedbirler almayı tavsiye etmektedir (Pinteiro, 2006: 18). Kentleşme ve modernleşmenin getirdiği otorite boşluklarının olduğu bir ortamda bireyin ve kişisel hakların korunması özellikle kamusal kurumların işlevselliği ile mümkün görülmektedir.

SONUÇ

Öncesinde aile içi mahrem ilişkiler olarak algılanan ve aile fertleri dışında, hatta aile içinde konuşulmasından imtina edilen ve bu sebeple de her geçen gün şiddeti ve boyutları artan aile içi şiddet, ülkemizde de istenmeyen boyutlarda kendisini göstermektedir. Önceki dönemlerde de şiddet olmasına rağmen insan haklarının önemini eskiye oranla daha fazla anlaşılması ile birlikte, özellikle çocuğa aile içinde kendi aile fertleri tarafından uygulanan şiddetin ortaya çıkaracağı istenmeyen durumların boyutunun çok daha fazla olduğunun fark edilmesi, konuya gösterilen hassasiyetin artmasını sağladı.

İnsan yavrusu son derece hassas bir varlık olduğu için doğduğu andan itibaren ailesi tarafından son derece hassas bir koruma altına alınarak büyütülmektedir. Ailenin asli görevi çocuğunu son derece titiz bir sosyalleştirme sürecinden geçirmek iken, zaman zaman çocuk ailesi tarafından çeşitli şekillerdeki şiddet türlerine maruz kalabilmektedir.

Aile içinde gerçekleşen şiddetin tahrip boyutları şüphesiz diğer bireylerinkinden çok daha şiddetli olmaktadır. Çünkü insanoğlu kendisine zarar verenin yakınları, özellikle de en güvendiği insanlar olmasını affetmekte son derece zorlanmaktadır. Ayrıca çocuk aile fertlerinden sosyalleşme sürecinde nasıl davranması gerektiğini öğrenmektedir.

Aile fertleri tarafından şiddet uygulanarak büyütülen çocuklar, kendileri yetişkin olduklarında, sosyalleşme sürecinin en temel ajanlarından olan aile fertlerinden öğrendikleri gibi davranacakları için, şüphesiz kendilerinden daha güçsüz olanlara şiddet uygulayacaklardır. Bu da şiddetin kuşaklar boyu artarak devam etmesini sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu (1995): *Aile İçi Şiddetin Sebep ve Sonuçları*, Ankara: Aile Araştırma Kurumu Yayınları.

Çakmaklı, Kemal (2005): "Sorunlu Çocuklar", *Ailede Çocuk Eğitimi*, Editör: İrfan Çayboylu, Ankara: Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları.

Çevik, Dolunay (1994): *Çalışmazsam Okuyamam*, Ankara: Ankara Büyükşehir Belediyesi Eğitim Kültür Daire Başkanlığı Yayınları.

Kocacık, Faruk (2004) *Aile İçi İlişkilerde Kadına Yönelik Şiddet: Türkiye'den Örnekler*, Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları.

M.E.B. 2005 Yılı Şiddet Raporu.

Marshall, Gordon (1999): *Sosyoloji Sözlüğü*, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Pinteiro, Paulo S. (2006): *World Report on Violence against Children*, ATAR Roto Press (<http://www.violencestudy.org>) (20.10.2011).

Uluğtekin, Sevdâ (2004): *Çocuk Mahkemeleri ve Sosyal İnceleme Raporları*, Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları.

UNICEF (2006): *Eliminating Violence against Children, Handbook for Parliamentarians*, New York: Inter Parliamentary Union, Unicef.

Yavuzer, Haluk (2002): *Ana-Baba ve Çocuk*, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yörükoğlu, Atalay (2000): *Değişen Toplumda Aile ve Çocuk*, İstanbul: Özgür Yayınları.